

Ivan Teodorović*

REFLEKSIJE I PORUKE 26. TRADICIONALNOG SAVJETOVANJA HRVATSKOG DRUŠTVA EKONOMISTA

Tradicionalni skup ekonomista u organizaciji Hrvatskog društva ekonomista održan je u Opatiji od 7. do 9. studenoga 2018. Savjetovanje je održano pod pokroviteljstvom Predsjednice Republike Hrvatske, Kolinde Grabar-Kitarović.

Cilj savjetovanja bio je da Vlada i pojedini njezini resori iznesu bitne naznake za ekonomsku politiku u 2019. godini, s pogledom na mogućnosti razvitka u srednjoročnom razdoblju. Savjetovanju se obratila Kolinda Grabar-Kitarović, predsjednica Republike Hrvatske, a o bitnim naznakama rezultata dosadašnjih mjera Vlade kao i o temeljnim ciljevima za 2019. savjetovanje je upoznao izaslanik predsjednika Vlade Republike Hrvatske, doc. dr. Tomislav Čorić, ministar zaštite okoliša i energetike. Također treba naglasiti i značajan doprinos ovom savjetovanju prof. dr. sc. Borisa Vujčića, guvernera Hrvatske narodne banke, gospođe Gordane Deranja, predsjednice HUP-a kao i predstavnika nekih od vodećih privatnih i javnih poduzeća. Na savjetovanju su također predloženi istraživački rezultati i stručna mišljenja o dostignućima ekonomske i razvojne politike u 2018.

Spori gospodarski oporavak i odgođene strukturne promjene, unatoč promjeni u trendu rasta, nametnuli su situaciju u kojoj su izazovi razvoja sve prisutniji. Ova činjenica kao i ponuđeni program savjetovanja pobudili su značajno zanimanje stručne i znanstvene javnosti. To se odrazilo velikim odazivom kao i značajnim medijskim praćenjem savjetovanja. Tome je također pridonijela dugogodišnja tradicija, rastući ugled savjetovanja, koji se stekao sve većom kvalitetom izlaganja te znanstvenih i stručnih priloga koji se objavljuju u Zborniku radova sa savjetovanja. Posebno treba naglasiti nazočnost mladih znanstvenika koji su

---

* Dr. sc. I. Teodorović, zaslužni znanstvenik Ekonomskog instituta Zagreb (E-mail: teodorovic.ivan@gmail.com).

svojim istraživačkim radovima i raspravama pobudili veliki interes prisutnih. Uz već afirmirane znanstvenike i stručnjake srednje i starije generacije, mladi su dali znatan doprinos nastavku rasta kvalitete ne samo ovog savjetovanja već se može zaključiti kako se naše društvo može uzdati u sutrašnjicu, budu li nosioci ekonomske politike i struka bili otvoreni prema novim spoznajama i znanjima. Aktivno sudjelovanje mladih kao i studenata ekonomskih fakulteta postalo je također tradicijom savjetovanja.

Na savjetovanju je ukazano na činjenicu da je nacionalna ekonomija suočena sa svom složenosti aktualne situacije koje je samo nastavak dugoročnog opredjeljenja u pogledu primijenjenog razvojnog modela i iz njega izvedenih ekonomskih politika. Iako se mjerama Vlade tijekom zadnje dvije godine dogodio zaokret u trendu, ipak treba naglasiti da su izgledi za jaču konvergenciju prema prosjeku EU još uvijek dosta neizvjesni. Eksterne okolnosti koje otvaraju mogućnost usporenijeg ekonomskog rasta Europske unije, kao i pojava protekcionizma mogu prouzročiti porast neizvjesnosti u vezi sa kretanjima u budućnosti. Stoga je važna dobro fokusirana ekonomska politika Vlade kao i politička volja da se programirane mjere i provedu.

Dosadašnje mjere Vlade ukazuju na postupnost u provedbi mjera strukturnih prilagodbi uz oprezno balansiranje na rubu socijalne izdržljivosti, iz čega se može tumačiti i reteriranje od nekih mjera koje su bile najavljivane s početkom mandata ove Vlade. Ipak ocjena je da se tijekom 2018. potvrdio zaokret u trendu gospodarske aktivnosti s očekivanom stopom rasta do kraja godine od gotovo 3%. Rasla je zaposlenost i izvoz, zaustavljen rast nezaposlenosti kao i jačanje tercijarnog i kvartalnog sektora.

Ostvareni rezultati posljedica su provedenih parcijalnih mjera, ali još uvijek predstoje teški i složeni izazovi, a da bi se izbjegla opasnost od divergentnih kretanja u odnosu na Europsku uniju. Kao pozitivno ocjenjuje se da je došlo do postepeno boljeg uklapanja u mehanizme EU i jačeg priljeva sredstava iz EU fondova.

Brojni razvojni izazovi odrazili su se na savjetovanju u vidu različitih pristupa, ali s jedinstvenim nazivnikom o neophodnosti potpune provedbe strukturnih prilagodbi.

Rast kvalitete i inovativnost u koncipiranju programa savjetovanja potvrđuje i činjenica da se ovaj susret znanosti i struke pretvara u međunarodnu manifestaciju u regiji. I u tom pogledu savjetovanje postaje tradicionalno.

Program savjetovanja sadržavao je slijedeće module:

- Quo Vadis Croatia? (ocjena stanja i perspektive),
- Izazovi ulaska Hrvatske u EMU,
- Ključni izazovi i preduvjeti ekonomskog razvoja Hrvatske,
- Fiskalna politika Hrvatske za 2019.,

- Hrvatska u Europi – pet godina poslije,
- Aktualno stanje i problemi u povlačenju sredstava EU fondova,
- Pet godina prije – Srbija između Europe, Rusije, Kine i vlastitih interesa,
- Aktualno stanje hrvatskoga gospodarstva,
- Hrvatska u globalizacijskim procesima.

U okviru programa organizirane su slijedeće panel rasprave:

- Gospodarske reforme: rješenje ili problem,
- Mirovinska reforma,
- Prioriteti i reforme – pravovremenost i specifičnost okruženja,

Dan studenata ekonomskih fakulteta obilježio je treći dan savjetovanja sa dva panela:

- Budućnost... je ovdje

sa moderatorima Elianom Čandrlić Glibota, glavnom urednicom programa Hrvatskog radija i prof. dr. sc. Mladenom Vedrišem s Pravnog fakulteta u Zagrebu.

Panelisti su bili eminentni predsjednici odnosno članovi uprava značajnog dijela vodećih poduzeća u privatnom i javnom vlasništvu.

Tražeci poveznicu sa drugim panelom i ukazujući na perspektive studenata po njihovim završenim studijima panelisti su ukazali na bitne ciljeve njihovih poduzeća i asocijacija. Ukazali su na ono što mogu sami, ali i što očekuju od države glede strukturnih prilagodbi u dogledno vrijeme.

Posebno zanimanje studenata bili su osvrti vodećih ljudi tih kompanija na kriterije odabira studenata za prakse i za zapošljavanja. Uz višestruke kriterije istaknuta je poželjnost originalnosti doprinosa i određena razina inovativnosti budućih zaposlenika.

Prevladalo je mišljenje da je okosnica budućeg razvoja poslovnog sektora upravo u kvaliteti kadrova, njihovoj predanosti aktivnostima koje izvršavanju u provedbi postavljenih zadataka. Istaknuta je i komponenta inovativnosti kao jednog od važnih čimbenika konkurentnosti i time pozicioniranja na domaćem i svjetskom tržištu.

- Nastavak prvog panela s panelistima studentima ekonomskih fakulteta uz moderatore izv. prof. dr. sc. Natašom Drvenkar, prodekanicom Ekonomskog fakulteta u Osijeku i Franom Ridjanom, novinarom HTV-a.

Studenti su u okviru raspoloživih vremenskih mogućnosti ukazali na svoja očekivanja od studija i poslije zaposlenja. Prevladao je aktivan i kritičan stav što daje nadu za budućnost u pogledu kadrovske osnove. Zanimljiva su bila njihova

iskustva u vezi sa studentskom praksom i zapošljavanjem uz studij. U tom pogledu najveći dio njih nisu više puki statisti u tvrtkama koje im se otvaraju, već prolazeći kroz različite faze poslovnih aktivnosti, daju svoj doprinos tvrtaka te ujedno dobivaju bolji uvid u pogledu njihovih budućih specijalizacija i subspecijalizacija.

Smatraju dragocjenim iskustvima koja su dio njih stekli praksom u inozemstvu u okviru AIESEC-a, Erasmus programa i drugih međunarodnih organizacija. Za očekivati je da će Vlada i resorna ministarstva i nadalje podržavati i unapređivati ove i druge vidove međunarodne suradnje studenata.

Zanimljiva su bila prezentirana iskustva nekih studenata koji su pokrenuli samozapošljavanje, pa čak su razvili vlastite male tvrtke. Uz sav optimizam mladih ljudi ipak je istaknuta nužnost otklanjanja prepreka poslovanju općenito, a posebno u slučaju tzv. start-upova.

Savjetovanje je otvorio dr. sc. Mladen Mlinarević, dopredsjednik Hrvatskog društva ekonomista, ukazavši na značenje ovog savjetovanja u ovom trenutku s obzirom na postignute rezultate, ali i na izazove pred nama. Istaknuo je prisutnost mladih istraživača i studenata s uvjerenjem da će sinergija iskusnih istraživača i "mladih snaga" utrti novi pravac našeg gospodarskog i sveukupnog društvenog razvitka.

Predsjednik Hrvatskog društva ekonomista, prof. dr. sc. Ljubo Jurčić u svom izlaganju pod naslovom "Quo Vadis Croatia" dao je komparativni prikaz svjetskih kretanja, onog u Europskoj uniji i novoj ekonomskoj sili Kini s pogledom na Hrvatsku. Postavio je pitanje što su postignuća nakon pet godina članstva u Europskoj uniji. Pri tom nije bio naglasak na tzv. euroskepticizmu, već na propuštenim prilikama i ključnim razlozima za to. Koristeći rezultate vlastitih istraživanja kao i izvore relevantnih institucija poput Eurostata, World Economic Outlook-a i Svjetske banke ukazao je da je u svijetu najbolja situacija do sada sudeći po gotovo svim makroekonomskim indikatorima. U to su uključeni raspoloživost kapitala i njegova niska cijena, niska inflacija, rast tržišta kapitala, smanjivanje javnog duga, rastuća produktivnost, niska nezaposlenost i zadovoljavajuća realizacija Agende 2020. Istovremeno, upozorio je na utjecaj tehnoloških promjena u smislu strukture proizvoda i strukture zaposlenih. Dilema je hoće li predstojeći pomaci vezani uz iduću fazu tehnološke revolucije stvoriti višak radnih mjesta i kakva se situacija može stvoriti na tržištu rada i u socijalnoj sferi. U tom pogledu dileme su brojne.

U pogledu Europske unije postavlja se pitanje posljedica Brexita kao i rastućeg protekcionizma kojeg prvenstveno predvode Sjedinjene Američke Države. U slučaju stagnantne razine međunarodne razmjene i porasta cijene kapitala mogla bi se očekivati recesija poglavito u Europskoj uniji. Ponovio je konstataciju koju je dao i prošle godine da su u Europskoj uniji divergentna kretanja u pogledu izvora i dinamike ekonomskog rasta po skupinama zemalja. Postoji jaz između razvijenih zemalja EU i onih slabije razvijenih koje čine većinu novih članica. Izvori rasta

razvijenih zemalja čine investicije i neto vanjska trgovina, dok je u slušaju slabije razvijenih zemalja uglavnom potrošnja.

Kina sa svojim spektakularnim ekonomskim dostignućima postaje sve značajniji čimbenik u globalnim razmjerima. Jurčić je podsjetio na tehnološke pomake koje ta ekonomija čini i na geostrateško repositioniranje Kine. U tom pogledu dao je osvrt na tzv. “put svile” i na posljedice te strategije Kine.

U pogledu Hrvatske Jurčić naglašava kako “Hrvatska od osamostaljenja nije uspjela napraviti cjelovitu sustavnu ekonomsku politiku. Pojedinačne politike koje je provodila uglavnom nisu bile ni dobro koncipirane, ni dobro pripremljene. Najveći dio energije vladajući su trošili na uvjeravanje naroda u uspješnost njihovih politika i onda kad je bilo očito da one to nisu. U nedostatku cjelovitih i sustavnih politika pokušalo se s parcijalnim politikama vjerujući u njihovu čudotvornu sposobnost”¹. Nakon dugotrajne recesije Hrvatska je promijenila trend čemu su doprinijele mjere Vlade. Pokazatelji hrvatske ekonomije su dobri, ali nedovoljni da bi se ona bolje pozicionira. Stoga je neophodno sagledavati ekonomsku politiku u kontekstu konvergencije kao i u kontekstu osnovne svrhe ekonomije. U tom pogledu ističe da svaka strategija počinje od čovjeka odnosno populacije u okviru definiranog područja. Situacija je takva da uz demografske probleme koji su dugoročni, Hrvatska je izložena egzodusu radno sposobnog stanovništva. Mjere razvojne i ekonomske politike nužno moraju početi od valorizacije prostora, kojom se mjerama ekonomske politike smanjuju regionalne razlike u razini razvijenosti i kvaliteti života. Takve mjere bi se morale odraziti i na demografsku sliku Hrvatske. U tom kontekstu kao i u pogledu otklanjanja opasnosti od prevage manjeg broja sektora u gospodarskoj strukturi, pledira za sagledavanjem odgovarajuće industrijske politike kao ishodišta za sve ostale segmente ekonomije. Napominje da ukoliko nema industrijske politike, da je tada i obrazovna politika manjkava.

Uz industrijsku politiku opetovano naglašava činjenicu da razvoj bez odgovarajućeg angažmana znanosti nije moguć s obzirom na izazove koji predstoje. U širem smislu napominje potrebu kreiranja sinergije svih dionika s ciljem kvalitetnog upravljanja procesima.

Zaključno, polazeći od pokazatelja komparativne analize ukazuje na činjenicu da Hrvatska nakon pet godina članstva u EU, tone prema dnu. Razlog tome vidi u vrlo lošoj pripremi gospodarstva, države i društva za članstvo u EU. Za nadati se je da će ogroman prostor kojeg otvara članstvo u Uniji politika iskoristiti na bolji način od dosadašnjeg, zaključuje prof. Ljubo Jurčić.

O učincima ulaska Hrvatske u EU i ocjeni stanja bilo je riječi u izlaganju dr. sc. Gorana Buturca, znanstvenog savjetnika Ekonomskog instituta, Zagreb, s

---

¹ Jurčić, Lj. (2018) Quo Vadis Croatia: Nakon pet godina članstva u Europskoj uniji?, u *Ekonomska politika Hrvatske u 2019.*, Hrvatsko društvo ekonomista, Zagreb.

temom “Hrvatska u Europi – pet godina poslije”. Članstvom u EU otvorila su se velika očekivanja s obzirom na perspektive u velikoj ekonomskoj grupaciji sa značajnom otvorenošću tog prostora. Ono što je prije ulaska bilo inozemno tržište postalo je unutarnjim s obzirom na otklanjanje nominalnih barijera. Sudeći po rezultatima uključivanje Hrvatske u tu grupaciju nije bilo do kraja osmišljeno pa tako niti pripremljeno u dovoljnoj mjeri. Ni nakon pet godina članstva u EU Hrvatska još uvijek nije dosegla razinu na kojoj je bila prije recesije. Model ekonomskog rasta uz spore i parcijalne reforme po svemu sudeći je iscrpljen. Na to ukazuju rezultati komparativne analize s novim članicama EU-28. Unatoč dinamiziranju izvoza uz sve veći raspon proizvoda, Buturac ukazuje na problem smanjivanja izvozne konkurentnosti. Razlog tome nalazi u nedostatnoj proizvodnji i konkurentnosti gospodarstva. Struktura koja nije u dovoljnoj mjeri zastupljena proizvodima više razine dodane vrijednosti i tehnološkoj složenosti proizvoda teško se uklapa u tokove međunarodne razmjene. Svojom analizom potvrđuje stav Vujčića po kojem se do godine 2008. odvijao proces konvergencije i to u varijablama: BDP po stanovniku, nominalnim plaćama i stopi nezaposlenosti. Nakon godine 2008. analizom ukazuje na činjenicu da započinje proces divergencije u odnosu na nove članice EU-28. Dakle povećava se jaz Hrvatske u odnosu na te zemlje. U razdoblju od godine 1996. do 2016. Hrvatska je imala najmanji rast BDP-a po stanovniku, najmanji rast bruto nominalnih plaća, najveći rast nezaposlenosti i najveći rast zaduženosti. Takvo stanje pored ostaloga potaklo je odljev stanovništva i to pretežno kvalificirane radne snage.

Strukturne prilagodbe su nužnost uz fiskalnu politiku s kojom su navedene prilagodbe usko povezane. Stvaranje poticajne klime za poslovni sektor i otvaranje prostora za inovacije i tehnološki napredak trebale bi biti bitne sastavnice novog modela ekonomskog rasta toliko neophodnog za realizaciju makroekonomske konvergencije, zaključuje Buturac.

U izlaganju Kolinde Grabar-Kitarović prevladavali su optimistični tonovi. Podržala je mjere Vlade i pohvalila rezultate dosadašnjih mjera. Istovremeno upozorila je na nedostatak reformskih kapaciteta. Stoga je naglasila potrebu stvaranja sinergijskog pristupa svih dionika u kreiranju i provedbi mjera ekonomske politike. Polazeći od izazova dosadašnjeg ekonomskog razvitka ponovila je da se treba postaviti kao razvojni cilj dostizanje stope godišnjeg rasta BDP-a od 5%. Mišljenja je da se to može postići stvaranjem povoljnije investicijske i poslovne klime sadržanim u mjerama ekonomske politike. Smatra da se povoljnija kvaliteta razvitka može ostvariti većom fiskalnom decentralizacijom kao i jačanjem administrativnih kapaciteta u javnim i državnim poduzećima. Ipak, nije izostala ni kritika naglasivši da se osjeća nedostatak jasne vizije i pozicioniranje hrvatskog gospodarstva u Europskoj uniji i šire. Predsjednica Republike Hrvatske ukazala je također na nužnost strukturnih prilagodbi u čemu bi doprinos dala jača suradnja nositelja ekonomske politike i znanosti, odnosno bolje suradnje svih dionika u provedbi mjera ekonomske politike.

U ime predsjednika Vlade Republike Hrvatske savjetovanju se obratio njegov izaslanik doc. dr. sc. Tomislav Ćorić, ministar zaštite okoliša i energetike. U svom jezgrovitom izlaganju prezentirao je dosada donijete mjere i njihov učinak u smislu ostvarenih pozitivnih makroekonomskih pokazatelja. Naglasio je da je Vlada svjesna izazova četvrte industrijske odnosno tehnološke revolucije. U tom smislu nastavit će se sa strukturnim prilagodbama. Kako bi se čim bolje suočila s predstojećim izazovima, Vlada radi na izradi nacionalne razvojne strategije do 2030. To bi bio odgovor na dinamiku ciljeva i buduće pravce razvitka.

Zapaženo izlaganje imao je guverner HNB-a, prof. dr. sc. Boris Vujčić na temu izazovi ulaska u EMU. Konstatira da je Hrvatska dosta čvrsto na putu ulaska u Eurozonu. Pri tom naglašava da se ulaskom u EU pa i u Eurozonu ne gubi ekonomski suverenitet. Vujčić naglašava da većina ekonomskih politika ostaje u nacionalnim rukama. To vrijedi i za monetarnu, fiskalnu i strukturne politike. Hrvatska pri tom sudjeluje u vođenju zajedničke monetarne politike. Nakon ulaska u EMU biti će potrebno ciljanje kriterija iz Maastrichta. Prednosti članstva u europodručju su brojne, a kao najvažnije navodi: isključen valutni rizik, tendencija padanja kamatnih stopa, pozitivan utjecaj na rejting zemlje, nestanak transakcijskih troškova euro valute. Pri tom sve strukturne politike ostaju stvar nacionalnog suvereniteta. Guverner napominje da je uspjeh ili neuspjeh ekonomije stvar nacionalne ekonomske politike pri čemu EU može samo pomoći. Nacionalna politika treba slijediti uspješne zemlje, a da bi se ona provela treba provesti strukturne prilagodbe.

Guverner HNB-a ukazuje na izazove poput: niskog potencijala hrvatskog gospodarstva, slabog rasta produktivnosti s niskim potencijalom rasta, očuvanja cjenovne konkurentnosti, slabe uklopljenosti u međunarodnu razmjenu, nepovoljnog poslovnog okruženja, institucionalnog okvira. Korišteni pokazatelji Eurostata, Svjetske banke i analiza HNB-a ukazuju na činjenicu da je realna konvergencija zaustavljena i u odnosu na zemlje Europske unije ocjenjuje da je ustvari prisutna divergencija. Vujčić smatra da sudeći prema stanju na tržištu kapitala, kapital nije problem, ali je izazov ljudski faktor s obzirom na njegovu nisku produktivnost uz neiskorišten radni potencijal. Tržište rada i obrazovni sustav nisu u dovoljnoj mjeri usklađeni, a evidentiran pad kvalitete obrazovanja utječe na produktivnost. Ocjenjuje također da postoji puno prostora za poboljšanje kvalitete institucija i napredak u pravnom sustavu.

Prema mišljenju guvernera HNB-a prioritete ekonomske politike za povećanje otpornosti i konkurentnosti hrvatskog gospodarstva bili bi: nastavak provedbe fiskalne konsolidacije, strukturne reforme za povećanje potencijalnog rasta (pravosuđe, porezno rasterećenje, učinkovitost javnog sektora, usklađivanje plaća s produktivnosti, održivost zdravstvenog i mirovinskog sustava, mjere usmjerene u pravcu unapređenja poslovnog okružja).

Fiskalna politika često je bila prisutna u izlaganjima. Poseban osvrt na fiskalnu reformu i njenu provedbu tijekom zadnje dvije godine prikazao je dr. sc. Zdravko Marić, ministar financija pod temom “Fiskalna politika Hrvatske za 2019.”. U određivanju fiskalne politike za godinu 2019. Marić je ukazao na relevantne makroekonomske pokazatelje koji su bitni za stvaranje okvira toj politici. U toj međuovisnosti makroekonomskih kretanja i fiskalne politike ukazao je na mogućnosti i ograničenja. Gospodarski rast iako pozitivan (do 3% za 2018.) još nije dovoljno visok da bi se odrazio na jaču razvojnu komponentu proračuna. Pored pozitivnog doprinosa turizma, trgovine na malo, građevinarstva, zabrinjava stagnacija industrijske proizvodnje i neizvjesnost u pogledu jačih investicijskih aktivnosti poglavito izravnih stranih ulaganja (bitna je provedba strukturnih prilagodbi). Unatoč činjenici da je fiskalna konsolidacija pridonijela da Hrvatska nije više u proceduri prekomjernog fiskalnog deficita što se odrazilo na povoljnije kretanje cijene kapitala (u posljednje dvije godine smanjene su kamate za oko 2 milijarde kuna što je omogućilo izvjesno rasterećenje poslovnog sektora), rashodna strana ostaje i nadalje dosta opterećena ranijim obvezama, ali i socijalnom slikom zemlje. S obzirom na ograničenja u ocjeni čimbenika rasta proizlazi da se prijedlog proračuna temelji na projekciji rasta od 2,9%, te od 2,5% za 2020. i 2021. godinu. Dosadašnji rast zasnivao se na domaćoj potrošnji i investicijama, dok je neto inozemna potrošnja bila negativna. Bez provedbe strukturnih prilagodbi teško se može očekivati dostizanje viših stopa gospodarskog rasta, a time i zaokret u trendu konvergencije sa zemljama EU-a.

Govoreći o odrednicama fiskalne politike Marić je istakao nastavak fiskalne reforme, s ciljem da se nastavi dosadašnji trend, prvenstveno smanjivanjem javnog duga u BDP-u za 3% godišnje. U pogledu konačne ocjene za tekuću godinu ocjenjuje da su mogući egzogeni šokovi poput brodogradnje za koju su izdana državna jamstva od oko 3 milijarde kuna. Veliki iznos protestiranih jamstava može utjecati na razinu suficita u ovoj godini ili ga možda čak i neće biti. Obrisi fiskalne politike (bez većih detalja obzirom na činjenicu da prijedlog proračuna tada još nije bio na Vladi) svode se na konsolidiranu poreznu reformu pri čemu se očekuje provedba najavljenog rasterećenja neizravnih poreza (PDV na meso, jaja, ...) te da će tržište reagirati na način da dođe do korekcije cijena. Gubitak poreznih prihoda koji slijedi iz ove mjere kompenzirati će se širenjem porezne baze što bi omogućilo ostvarivanje pozitivnog poreznog učinka.

Cilj porezne reforme je da su porezi pravedniji, jednostavniji i transparentniji. Promjene bi vremenom trebao osjetiti poslovni sektor i stanovništvo. U tom pravcu za očekivati je dodatno rasterećivanje rada sa 17,2% na 16%, a “višak” bi se realocirao za zdravstveni i mirovinski sustav. Predviđaju se neke korekcije u pogledu poreza na dohodak – širenje razreda za primjenu stope od 24%, te uvođenje posebnih poreza i izmjene trošarina.

Marić napominje da su javne financije relevantne za uvođenje eura te da fiskalna politika nije u tom pogledu neutralna po čemu se ovaj stav podudara s Vujčićevim u pogledu ulaska u EMU.

I dok su ministri u svojim izlaganjima zračili popriličnom dozom optimizma, analiza Ekonomske komisije i na njoj utemeljene varijantne dugoročne projekcije ekonomskog rasta gospodarstva Hrvatske djelovale su kao vrlo ozbiljno upozorenje. Dr. sc. Željko Lovrinčević, znanstveni savjetnik Ekonomskog instituta, Zagreb prezentirao je navedene dvije dugoročne projekcije do godine 2050. Za projekcije uzeti su u obzir porast kapitalne opremljenosti i demografska kretanja s projekcijama radne snage, odnosno aktivnog stanovništva. Pretpostavka je s obzirom na analizu po dobnim skupinama da će s obzirom na trenutno niže stope aktivnosti od većine zemalja EU, Hrvatska konvergirati stopama koje si zabilježene u posljednjih nekoliko godina za prosjek EU28. Projekcije proizvodnosti rada napravljene su prema dva scenarija i to bazni kojeg je objelodanila Europska komisija. Ona predviđa udio rada od 0,65 i kapitala od 0,35.

Projekcijom se predviđaju značajne promjene u strukturi gospodarstva EU i Hrvatske (promjene u korist uslužnih djelatnosti) s tom razlikom da se očekuje da će Hrvatsko gospodarstvo konvergirati prosjeku EU28 uz veći rast ukupne faktorske produktivnosti. U suštini demografski faktor i odlazak radne snage u inozemstvo u znatnoj mjeri utječu na dugoročne rezultate projekcije. Europska komisija predviđa prosječnu stopu rasta GDP-a od 1,3%, kod tri alternativna scenarija s niskom demografskom projekcijom autori Instituta predviđaju stopu od svega 1%, uz srednju demografsku projekciju, s konvergencijom TFP-a (ukupne faktorske produktivnosti) od 1,9% i visoku demografsku projekciju, s konvergencijom TFP-a od 2,0%. Za ovu stopu autori napominju da je poželjan scenarij, ali nedostižan.

Projekcije GDP-a po stanovniku prema paritetu kupovne moći ukazuju da Hrvatska neće biti u stanju izvršiti ozbiljnu konvergenciju. Njena pozicija uz sadašnju ekonomsku politiku, ali i ograničenja, zadržava dosadašnji odnos u pogledu ranga zemalja EU. To označava ogroman izazov za sve nositelje ekonomske politike, struku i znanost u budućem razdoblju.

Demografski problemi bit će prisutni u EU, ali još značajnije u Hrvatskoj, koja će i nadalje bilježiti pad broja stanovnika uz blagi porast zaposlenosti (uz pretpostavku provedbe reformi na tržištu rada). Autori procjenjuju da je najveći problem produktivnost rada. S očekivanim dramatičnim promjenama strukture gospodarstva (utjecaj tehničko-tehnoloških promjena) loša demografska slika mogla bi se poboljšati selektivnom imigracijskom politikom sukladno sličnim politikama određenog broja zemalja EU.

Cjelokupna slika budućnosti gospodarstva upućuje na nužnost provedbe reformi jer je očito da ono što će se doseći ovisi o nama samima pri čemu okvir tržišta EU otvara značajne mogućnosti.

Postojeća struktura gospodarstva sa značajnim udjelom turističke djelatnosti utječe na sezonalnost ekonomije, nepovoljan prostorni raspored mjereno blagostanjem stanovništva što upućuje na otvaranje pitanja čije su koristi od prirodne i položajne rente. Fiskalna reforma bi trebala dati odgovor i na ova pitanja.

Zaključno, Lovrinčević naglašava da prezentirane projekcije upućuju na potrebu značajnih promjena u ponašanju pri planiranju dugoročne izgradnje infrastrukture, regionalnog razvitka, javnih djelatnosti, energetske politike, borbe protiv siromaštva, sigurnosne politike, brige o starijim osobama, politike imigracija, sezonskog zapošljavanja i ostalih javnih politika. Također naglašava da politika razvitka treba biti dugoročna, osmišljena i ciljana uz političku volju da se usvojena politika provodi.

O regionalnoj politici bilo je posebno izlaganje s naglaskom Gabrijele Žalac, ministrice regionalnog razvoja i fondova Europske unije o korištenju fondova. Navedeni su principi i procedure alokacije fondova. Naglašeno je da je u korištenju fondova potrebna sinergija u organizaciji i nadležnosti pojedinih ministarstava koja je za sada nedostatna. Informirala je sudionike savjetovanja o raspoloživim sredstvima iz fondova EU. Objasnen je način ugovaranja i provedbe te je ukazano na probleme. Stoga je naglasak na boljoj informiranosti i edukaciji potencijalnih korisnika. Poveznica s ovim izlaganjem bila je u prvom panelu trećeg dana savjetovanja, pod nazivom "Budućnost... je ovdje" o kojem je u ovim refleksijama već bilo riječi.

U smislu provođenja konzistentne ekonomske politike bilo je najviše riječi u okviru prvog panela koji se odvijao pod nazivom "Gospodarske reforme: rješenje ili problem". Uvodničarka je bila dr. sc. Martina Dalić, a moderatori dr. sc. Mladen Mlinarević i prof. dr. Darko Tipurić, Ekonomski fakultet Zagreb. Sudionici panela bili su predsjednici korporacija, odnosno javnih tvrtki kao i predstavnik Hrvatske gospodarske komore. U okviru ovog panela naglašena je potreba za konzistentnom ekonomskom politikom sa jasnim ciljevima, vizijom i provedbom. Panelisti su iznosili svoje poglede na ekonomsku politiku koja bi se implicite trebala oslanjati na reforme. Pored toga dali su primjere svojih politika na poslovnoj razini kako uspješnih tako i onih koje se sporo provode uslijed inertnosti institucija. Sa tog aspekta naglašeno je pitanje kvalitete institucija. Zahtjeva se depolitizacija struke što je prvenstveno ciljano na preostala državna i javna poduzeća kao i na unapređenje menadžmenta.

Drugi panel odnosio se na mirovinsku reformu. Uvodničar je bio mr. sc. Marko Pavić, ministar rada i mirovinskog sustava, a moderator izv. prof. dr. sc. Hrvoje Šimović, Ekonomski fakultet u Zagrebu. Panelisti su bili ravnatelji odnosno predstavnici zavoda za mirovinsko osiguranje, REGOS-a, HANFA-e, Croatia osiguranja, koncerna Agram kao i gost iz Srbije mr. sc. Dragan Šagovnović, generalni direktor Ekonomskog instituta Beograd.

U svom uvodnom izlaganju ministar Pavić je predstavio osnovne karakteristike predložene mirovinske reforme, polazišta i načela s naglaskom da je ona još uvijek u procesu usuglašavanja sa socijalnim partnerima te da joj predstoji procedura u Saboru. Postojeći mirovinski sustav postaje neodrživ. Za isplate mirovina izdvaja se sve više iz državnog proračuna. Demografska situacija ne ide mirovinskom sustavu u prilog, a odlazak mladih u inozemstvo ostavit će dugoročne tragove na sustav. I dok se ranije socijalni mir kupovao i ranijim odlascima u mirovinu, reformom se takvi odlasci drastično destimuliraju. U prijedlogu je ne samo produljenje radnog vijeka već i promjena u pogledu dinamike kretanja isplata za mirovine. Umjesto usklađivanja sa plaćama predlaže se usklađivanje sa inflacijom. U diskusijama bilo je riječi o stupovima mirovina pri čemu treći stup nije praktički zaživio. Odgovor na pitanje zašto izdvajanja u drugi stup nisu pridonijela bitno rastu financijskog tržišta, upozoreno je da poziciju fondova bitno određuju propisi, ali i stanje u gospodarstvu. Problem se vidi u nedovoljnom broju projekata u koje fondovi mogu ulagati kao i u nekim drugim ograničenjima u tom pogledu.

Treći panel odnosio se na prioritete i reforme – pravovremenost i specifičnost okruženja. Moderatorovi ovog panela bili su dr. sc. Katarina Bačić, Mreža znanja, Zagreb i prof. dr. sc. Josip Tica, Ekonomski fakultet u Zagrebu. Panelisti su bili profesori ekonomskih fakulteta iz Splita, Opatije, Zagreba i Dubrovnika. Kada je riječ o prioritetima naglašena je potreba za provođenjem strukturnih prilagodbi općenito. Razmatrali su se također razlozi niske razine produktivnosti i općenito ukupne faktorske produktivnosti (TFP). U pogledu TFP-a ukazano je na iskustva po kojima je tehnološki napredak ključ za rast TFP-a te koji izazovi stoje pred gospodarstvom. U tom pogledu zaključeno je da je potrebna promjena cijelog modela gospodarstva koji će otvoriti prostor za inovativnost. Također zaključuju da je potrebno ulagati više u STEM područja kao ključne čimbenike budućeg razvitka. Za to je potrebna industrijska strategija kao i odgovarajuće sektorske strategije. Zaključeno je da će uloga države u budućnosti biti u otklanjanju sljedeća tri osnovna deficita: institucionalnog, demografskog i poduzetničkog.

Na osnovi cjelokupne aktivnosti u okviru ovogodišnjeg savjetovanja moguće je izdvojiti neke teme, odnosno poruke, koje se ponavljaju godinama kao što su reforme, strukturne prilagodbe, promjena ekonomskog modela rasta i dugoročno predviđanje gospodarskih kretanja. Ostvarivanje ciljeva treba sagledavati u dinamičkom kontekstu i to u vidu neposrednih mjera s kratkim razdobljima njihovog ostvarivanja i pripremom mjera u tekućoj godini s očekivanjima na srednji i duži rok. U tom pogledu zahtjev je da u razvojnoj politici mora doći do spoznaje o važnosti razvoja u prostoru, kako u pogledu revitalizacije prostorne ekonomije tako i prostornog odnosno regionalnog planiranja. Time bi se omogućilo adekvatnije korištenje raspoloživih resursa te bi započela promjena u demografskim kretanjima.

Za ostvarivanje temeljnih ciljeva krajnje je vrijeme da se pristupi novom modelu rasta utemeljenom na rastu investicijske potrošnje, jačanju realnog sektora i snažnijoj izvoznoj orijentaciji. Takav model zahtjeva radikalne promjene s osloncem na strukturne prilagodbe i uspostavu strukturnog modela gospodarstva na način da se otklone makroekonomske neravnoteže i uspostavi povoljnija poslovna klima. U ostvarivanju razvojnih ciljeva preporuka je da se donositelji odluka u većoj mjeri oslone na sinergiju svih dionika u tom procesu, a posebno na znanost.

I na kraju može se ponoviti poruka sa ranijih savjetovanja:

Za izlazak iz društvene, političke i ekonomski teške situacije potreban što širi nacionalni konsenzus.

Za nadati se je da će se on i ostvariti!